

บทความวิจัย

ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายอิสลามว่าด้วยอาหารฮะรอมในภาวะจำเป็นคับขัน

ทวิ นุ้ยผอม*, มะรอนิง สาลามิง**

* นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

** ดร. (หลักกฎหมายอิสลาม) ผู้ช่วยศาสตราจารย์, อาจารย์ประจำภาควิชาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายอิสลามว่าด้วยการรับประทานอาหารฮะรอมในภาวะจำเป็นคับขัน แนวคิด ประเด็นปัญหาและทางออก โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่าภาวะจำเป็นคับขันในบริบทของอาหารคือ สภาพความจำเป็นคับขันที่หากไม่รับประทานอาหารฮะรอมแล้วจะเกิดความเสียหายต่อสุขภาพ ร่างกายหรือถึงแก่ชีวิตได้ บัญญัติอิสลามครอบคลุมภาวะจำเป็นคับขันทุกบริบท การรับประทานอาหารฮะรอมในภาวะจำเป็นคับขันเป็นสิ่งวาญิบ อนุญาตให้ผู้ประสบภาวะจำเป็นคับขันเนื่องจากขาดอาหารที่ครอบคลุมกว้างขวางต่อเนื่องรับประทานอาหารจนอิ่มได้ ส่วนภาวะจำเป็นคับขันเนื่องจากขาดอาหารที่ไม่ครอบคลุมกว้างขวางอย่างต่อเนื่อง อนุญาตให้รับประทานอาหารฮะรอมปริมาณที่พอประทังชีวิต โดยไม่รับประทานอาหารฮะรอมเกินความอิ่มทั้งสองกรณี อาหารทุกชนิดที่สามารถประทังชีวิตในภาวะจำเป็นคับขันเป็นที่อนุญาตให้รับประทานยกเว้นเนื้อมนุษย์ ทั้งนี้เหตุผลโดยรวมของการอนุญาตให้รับประทานอาหารฮะรอมในภาวะจำเป็นคับขันคือ เพื่อจัดอันดับอันตรายที่จะเกิดขึ้น

คำสำคัญ: กฎหมายอิสลาม, อาหารฮะลา, อาหารฮะรอม, ภาวะคับขัน

Research

Comparative Study of Islamic Law on Haram Food during Critical Time

Tawee Nuoporm*, Maroning Salaming**

* Doctorate Student, Department of Islamic Studies, College of Islamic Studies, Prince of Songkla University Pattani Campus

** Asst.Prof.Ph.D. (Principles of Jurisprudence) Lecturer, Department of Islamic Studies, College of Islamic Studies, Prince of Songkla University Pattani Campus

Abstract

The objective of this study is to compare the Islamic law on consuming forbidden (*haram*) food in critical time. Qualitative was used to develop a conceptual framework, issues and solutions. Data were collected from relevant documents and descriptive analysis was employed.

The findings in this study showed that critical time, in the context of the diet, are the time in which abstaining from consuming forbidden food will harm one's health or body or cause death. The provisions of Islamic law on this issue cover all critical time and the law provides that consuming *haram* food in a critical time is compulsory. Islamic Law allows those who suffer from a long-term and wide spread critical time due to lack of food to continue consuming *haram* food until full enjoyment.

In the event of a critical time due to lack of food which is not wide spread and continuous, one is allowed to consume a sufficient amount of *haram* food to sustain life. In both cases, all kinds of food, except human flesh, are allowed. The rationale behind allowing the consumption of *haram* food in Islamic Law is to eliminate any possible harmfulness.

Keywords: Islamic Law, Halal Food, Haram Food, Critical Time

บทนำ

อาหารเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างยิ่ง ซึ่งอาจกล่าวได้ว่ามนุษย์ไม่สามารถที่จะมีชีวิตอยู่อย่างปกติได้หากปราศจากอาหาร อาหารจึงเป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ของมนุษย์ ศาสนาอิสลามได้ให้ความสำคัญกับอาหารในฐานะที่อาหารเป็นสื่อ สาเหตุของการเจริญเติบโต การดำเนินชีวิตของมนุษย์ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าสิ่งอื่นๆ เพราะอิสลามถือว่าอาหารและเครื่องดื่มเป็นสาเหตุหนึ่งของการรักษาไว้ซึ่งสองในห้าของสิ่งที่เป็เจตนารมณ์ของอิสลามอันประกอบด้วย 1) รักษาชีวิต 2) รักษาสมอง สติปัญญา 3) รักษาเกียรติยศ ชื่อเสียง 4) รักษาทรัพย์สิน 5) รักษาศาสนา (Al-Turifiy, 1992:3-4)

อัลลอฮ์ ﷻ ได้บัญญัติให้มนุษย์บริโภคอาหารอันหมายรวมถึงการกินและการดื่มในโอกาสอันควรเป็นบัญญัติที่มีทั้งลักษณะคำสั่งตรงและคำสั่งอ้อมไว้จำนวนหลายโอกาสด้วยกัน เช่นที่พระองค์กล่าวว่า

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلَالًا طَيِّبًا وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ﴾
(البقرة: 168)

ความว่า “มนุษย์เอ๋ย! จงบริโภคสิ่งอนุมัติที่ดีๆ จากสิ่งที่อยู่ในแผ่นดิน และจงอย่าตามบรรดาก้าวเดินของชัยฏอน (มารร้าย) แท้จริงมันคือศัตรูที่ชัดแจ้งของพวกเจ้า” (อัล-บะเกาะเราะฮฺ, 2 : 168)

ท่านนบี ﷺ ได้ย้ำถึงความสำคัญของการบริโภคอาหารฮะลาลและโทษทัณฑ์ของการบริโภคสิ่งฮะรอม ท่านกล่าวว่า

((يا كعب بن عجرة إنه لا يربو لحم نبت من سحت إلا كانت النار أولى به))

ความว่า “โอ้เคออบ บบุตรของอุจญ์เราะฮ์ แท้จริงเนื้อที่งอกจากสิ่งผิดบทยุญญัตินั้น เหมาะสมกับไฟนรกเป็นที่สุด” (บันทึกโดยอติรมิซีย, หะดีษเลขที่: 614)

มีหะดีษรายงานโดย อุบัยดฺเราะฮ์ เล่าว่า “ ... จากนั้นท่านนบี ﷺ กล่าวถึงชายคนหนึ่งเดินทางมา

จากแดนไกล ผมเผ้ารุงรัง ฝุ่นจับ ยกสองมือขึ้นสู่ท้องฟ้า เฝ้าขอพรต่ออัลลอฮ์ ﷻ ขณะที่อาหาร เครื่องดื่ม เสื้อผ้า และสิ่งที่เขารับประทานเป็นสิ่งฮะรอม แล้วการขอพรของเขาจะถูกตอบรับอย่างไร” (บันทึกโดยมุสลิม, หะดีษเลขที่ : 1015; และอติรมิซีย, หะดีษเลขที่: 2989)

ตามนัยยะของอายะฮ์และหะดีษข้างต้นบ่งชี้ว่าอาหารที่อนุญาตให้มุสลิมรับประทานนั้นต้องมีคุณสมบัติที่ฮะลาลและดี ส่วนการบริโภคสิ่งที่ไม่มิลักษณะของความฮะลาลและดีจึงเป็นสิ่งที่ต้องห้ามบริโภคตามบทบัญญัติอิสลาม

สำนักกฎหมายอิสลามทั้งสี่ มีทัศนะที่สอดคล้องกันที่ว่าอาหารที่อนุญาตให้มุสลิมรับประทานต้องมีคุณลักษณะที่ฮะลาลและดีโดยสังเคราะห์ได้จากตำรากฎหมายอิสลามของสำนักกฎหมายอิสลามทั้งสี่ที่ระบุถึงความจำเป็นของคุณสมบัติที่ฮะลาลและดีไว้ในลำดับต้นๆ ของบทที่ว่าด้วยอาหารและเครื่องดื่มหรือบทที่เกี่ยวข้อง (AL-kasaniy, 2000:66; Malik, 2003:701; AL-sharbiniy, 1997:398; AL-Maqdisiy, 1990:316)

เงื่อนไขความฮะลาลและดีของอาหารที่อนุญาตให้มุสลิมบริโภคดังกล่าวเป็นเงื่อนไขการอนุญาตให้บริโภคบนพื้นฐานสภาพหรือสถานการณ์ปกติของมนุษย์ ในขณะที่บางครั้งอาจเกิดเหตุการณ์หรือมนุษย์ตกอยู่ในสภาพจำเป็นคับขันจนไม่มีหรือไม่สามารถบริโภคอาหารที่ฮะลาลและดีได้ บัญญัติอิสลาม ซึ่งเป็นบัญญัติที่สมบูรณ์ครอบคลุม เหมาะสมสอดคล้องกับการดำรงชีวิตทุกสภาพการณ์

ดังนั้นจะพบว่าในตำรากฎหมายอิสลาม ก็จะมีบทบัญญัติว่าด้วยสภาพความจำเป็นคับขัน ซึ่งนักกฎหมายอิสลามใช้คำว่า “อฎฎอรฺเราะฮ์” (الضرورة) หรือ “อัลอิฎฎอรฺ” (الاضطرار) ซึ่งบทบัญญัติว่าด้วยอาหารเป็นบทบัญญัติที่ถูกอธิบายไว้มากที่สุดในสภาพความจำเป็นคับขัน อันเป็นประเด็นปัญหาที่การวิจัยนี้จะทำการศึกษา

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วย แหล่งข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. แหล่งข้อมูล

ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะทำการรวบรวมสืบค้น และศึกษาเปรียบเทียบ วิเคราะห์ จากแหล่งข้อมูลที่สำคัญ 3 ประเภทหลักคือ แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) และแหล่งข้อมูลตติยภูมิ (Tertiary Sources)

แหล่งข้อมูลปฐมภูมิมีดังนี้

- 1) คัมภีร์อัลกุรอานและหนังสือหะดีษต่างๆ
- 2) หนังสือ ตำรา หรือ เอกสารพิภยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาการบริโภคสิ่งฮะรอมในภาวะจำเป็น คับขันโดยตรง

แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ซึ่งจะหมายถึงหนังสือตำรา หรือเอกสารที่เกี่ยวข้องโดยทางอ้อมกับประเด็นปัญหา

แหล่งข้อมูลตติยภูมิ มีเป้าหมายเพื่อใช้ในการอธิบายศัพท์ภาษาอาหรับและภาษาไทย ชื่อสถานที่ เมือง ประเทศ ชีวประวัตินักวิชาการสำคัญๆ ที่ปรากฏในการวิจัยนี้

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการดำเนินการวิจัยนี้ ผู้วิจัยใช้วิธี แนวทาง และหลักเกณฑ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังต่อไปนี้

ก. รวบรวม หนังสือ ตำรา และเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหา สาระ รายละเอียด รวมถึงสิ่ง ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม

ข. ตรวจสอบความถูกต้อง ครอบคลุม สมบูรณ์ ของแต่ละทัศนะ เนื้อหา หลักฐาน การโต้แย้ง

ค. ชี้แจงที่มาของอายะฮ์อัลกุรอานที่ปรากฏในการวิจัยนี้

ง. ชี้แจงที่มาของบรรดาหะดีษที่ปรากฏในการวิจัยนี้

จ. ชี้แจงข้อจริงและชีวประวัติพอสังเขปของ ปราชญ์อิสลามที่มีชื่อปรากฏในการวิจัยนี้

ฉ. อธิบายชื่อสถานที่ เมืองหรือประเทศที่ปรากฏในการวิจัยนี้

ช. อธิบายชื่อกลุ่ม นิคม ลัทธิหรือ สำนัก ที่ปรากฏในการวิจัยนี้

ซ. การปริวรรตอักษรใช้หลักการปริวรรตอักษร ของวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี พ.ศ. 2558 ฉบับปรับปรุง

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยจะดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเอกสารโดยยึดวิธีวิทยาทาง กฎหมายอิสลามเปรียบเทียบ (قاعدة البحث الفقهي الإسلامي المقارن) เป็นหลัก เนื่องจากการวิจัยนี้เป็น การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างทัศนะของสำนักทั้งสี่ ซึ่ง เป็นสำนักหลักของกฎหมายอิสลามที่นิยมถือตามกันใน สังคมมุสลิม ดังนั้นในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ทัศนะ หลักฐาน การโต้แย้ง อ้างอิงของแต่ละประเด็นปัญหา ผู้วิจัยจึงใช้หลักเกณฑ์ดังนี้

ก. หลักอูซูลุลฟิกฮ์ (หลักกฎหมายอิสลาม)

ข. หลักเกาะวาอิดฟิฮียะฮ์ (กฎฟิกฮ์)

ค. หลักการหะดีษ ผู้วิจัยจะยึดหะดีษที่ศอห์ห (ถูกต้อง) และหะดีษหะสัน (ดี) ในการให้น้ำหนัก เปรียบเทียบระหว่างทัศนะต่างๆ

ง. ทัศนะของอุละมาอ์ (ปราชญ์) สำหรับทัศนะ ของอุละมาอ์ ที่มีความเห็นตรงกันหรือ มีเพียงทัศนะ เดียว ผู้วิจัยจะถือว่าเป็นทัศนะที่ถูกต้อง ส่วนทัศนะอุ ละมาอ์ที่มีความเห็นต่างกัน ผู้วิจัยจะให้น้ำหนักถือตาม (ตรฐิห) ทัศนะที่มีหลักฐานถูกต้องสอดคล้องและยัง ประโยชน์ ชัดเจนมากที่สุด

สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย

สรุปผล

สรุปผลการวิจัยเรื่องศึกษาเปรียบเทียบ กฎหมายอิสลามว่าด้วยอาหารในภาวะจำเป็นคับขันได้ ดังนี้

1. ภาวะจำเป็นคับขันตามความหมายด้าน ภาษาในภาษาอาหรับมาจากคำว่า “อฎฏอรุเราะฮฺ” (الضرورة) หรือ “อัลอิฎฏอร” (الاضطرار) หมายถึง

ความจำเป็นความต้องการ (Ibn Manzur, 1997: 8/46; Al-Fayruz Abadiy, 1978:187) ส่วนความหมายด้าน ศัพท์ทางวิชาการหรือด้านศาสนบัญญัติ หมายถึงสภาพ ความจำเป็นคับขันขึ้นอุกฤษฏ์ ที่หากไม่กระทำการ สิ่ง ต้องห้ามแล้วจะเกิดความเสียหายต่ออวัยวะหรือถึงแก่ ชีวิตได้ (Al-Dusugiy, 1994:2/136; Al-Rafaiy, 1997:12/158; IbnMuflih, 2000:9/205) สำหรับภาวะ ความจำเป็นคับขันในบริบทของอาหารคือ สภาพความ จำเป็นคับขันขึ้นอุกฤษฏ์ที่หากไม่บริโภคอาหารฮะรอม แล้วจะเกิดความเสียหายต่ออวัยวะหรือถึงแก่ชีวิตได้ (Al-Hamawiy, 1871:1/119; Al-Suyutiy, 1959: 85)

2. การบริโภคอาหารฮะรอมในภาวะจำเป็นคับ ขันเป็นที่ยอนุญาต อัลลอฮฺตรัสว่า

﴿إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخَيْزِرِ وَمَا أَهْلَ بِهِ لَعَبْرٌ لِلَّهِ فَمَنْ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ (البقرة:173)

ความว่า “ที่จริงที่พระองค์ทรงห้ามพวกเจ้านั้น เพียงแต่สัตว์ที่ตายเอง และเลือด และเนื้อสกร และสัตว์ ที่ถูกเปล่งเสียงที่มันเพื่ออื่นจากอัลลอฮฺ ﷻ แล้วผู้ใด ได้รับความคับขัน โดยมีไข้เสาะแสวงหา และมีไข้เป็นผู้ ละเมิดขอบเขตแล้วไซ้ร ก็ไม่มีบาปใดๆ แก่เขา แท้จริงอัลลอฮฺ ﷻ เป็นผู้ทรงอภัยโทษผู้ทรงเมตตาเสมอ (อัล-บะเกาะเราะฮฺ, 2: 173) มีอัสสุนนะฮ์เล่าโดยอบูวา กิตอัลลัษีย

((عَنْ أَبِي وَاقِدٍ اللَّيْثِيِّ، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّا بَارِضٌ تُصِيبُنَا بِهَا مَخْمَصَةٌ، فَمَا يَحِلُّ لَنَا مِنَ الْمَيْتَةِ؟ قَالَ: إِذَا لَمْ تَصْطَبِحُوا، وَلَمْ تَغْتَبِقُوا، وَلَمْ تَحْتَفِتُوا بَقْلًا، فَشَأْنُكُمْ بِهَا))

ความว่า “จากอบูวา กิตอัลลัษีย ท่านกล่าวว่า : โอ้ท่านเราะสูล ฅณที่หนึ่ง เราประสบกับความอดอยากหิว โหยอย่างหนัก ไม่มีอาหารที่จะบริโภคเลย ไม่ทราบว่ เราสามารถบริโภคสัตว์ที่ตายเองได้หรือไม่ ? ท่านเราะสูล ﷺ กล่าวว่า : หากไม่มีเครื่องดื่ม ไม่มีอาหารแม้กระทั่ง อินทผลัม หรือ เมล็ดพืชพันธุ์ ก็อนุญาตให้กินสัตว์ที่ตาย

เองดังกล่าวได้” (บันทึกโดยอะฮ์มัด, หะดีษเลขที่: 21391; อัลบัยฮะกี, หะดีษเลขที่: 19298; และอัลฮากิม , หะดีษเลขที่: 7238)

3. นักฟิกฮ์ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าการบริโภค อาหารฮะรอมในภาวะจำเป็นคับขันเพื่อประทังชีวิตเป็น สิ่งจำเป็นหากละการบริโภคสิ่งดังกล่าวแล้วเป็นเหตุให้ เสียชีวิตถือว่าเป็นความผิดเสมือนว่าเจตนาฆ่าตัวเอง อัลลอฮฺตรัสว่า

﴿وَأَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ (البقرة:195)

ความว่า “ และพวกเจ้าจงบริจาคในทางของ อัลลอฮฺ ﷻ และจงอย่าโยนตัวของพวกเจ้าสู่ความพินาศ และจงทำดีเถิด แท้จริง อัลลอฮฺ ﷻ นั้น ทรงรักผู้กระทำ ดีทั้งหลาย ” (อัล-บะเกาะเราะฮฺ, 2 : 195)

การไม่รับประทานสิ่งฮะรอมซึ่งเป็นสิ่งฮะลาลใน ภาวะจำเป็นคับขันจนกระทั่งเสียชีวิต ถือว่าเป็นการโยน ตัวเองสู่ความพินาศอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นสิ่งต้องห้ามโดย บัญญัติอิสลาม ดังนั้นการรับประทานสิ่งฮะรอมในภาวะ จำเป็นคับขันจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องถือปฏิบัติ (AL-Maqdisiy,1995:11/74)

4. มัชฮับฟิกฮ์ทั้งสี่มีความเห็นใกล้เคียงกัน เกี่ยวกับขอบเขตของภาวะจำเป็นคับขันที่อนุญาตให้ รับประทานอาหารฮะรอมเพื่อประทังชีวิต ลักษณะ ขอบเขตดังกล่าวคือ ภาวะที่หากไม่รับประทานสิ่งใดแล้ว เขาจะเสียหรือเกือบเสียชีวิต หรือกลัวว่าจะสูญเสีย อวัยวะ หรือจะตกขบวนเดินทางจนเกิดความเสียหาย ทั้งนี้การอนุญาตให้รับประทานสิ่งฮะรอมในภาวะ ดังกล่าวไม่จำเป็นว่าจะต้องมีความมั่นใจอย่างแน่นอนว่ จะเกิดภัยพิบัติ เพราะมนุษย์ไม่สามารถหยั่งรู้สิ่งเร้นลับใน อนาคตได้ และไม่จำเป็นต้องอดอาหารจนถึงเวลาใกล้ ตายหรือถึงเวลาตายแล้วจึงจะรับประทานเพราะการ รับประทานอาหารในเวลาดังกล่าวจะไม่เกิดประโยชน์อัน ใดอีกเลย

ปริมาณอาหารฮะรอมที่อนุญาตให้รับประทาน ในภาวะจำเป็นคับขันเนื่องจากความหิวขาดอาหารที่

ครอบคลุมกว้างขวางอย่างต่อเนื่อง อนุญาตให้ผู้ที่ไม่ประสบภาวะดังกล่าวรับประทานอาหารฮะรอมจนอิ่มได้ ส่วนในสภาพภาวะจำเป็นคับขัน เนื่องจากความหิวโหยขาดอาหารที่ไม่ครอบคลุมกว้างขวางอย่างต่อเนื่อง อนุญาตให้รับประทานสิ่งฮะรอมในปริมาณที่พอประทังชีวิตและไม่อนุญาตให้รับประทานเกินความอิ่ม โดยการรับประทานอาหารฮะรอมในภาวะดังกล่าวจนอิ่มปราศจากความรู้สึกเห็นออกเป็นสองทัศนะ ทัศนะที่มีน้ำหนักมากกว่าคือ ทัศนะที่เห็นว่าอนุญาตให้ผู้ที่ไม่อยู่ในภาวะจำเป็นคับขันดังกล่าวรับประทานสิ่งฮะรอมในปริมาณที่พอประทังชีวิตได้เท่านั้น และไม่อนุญาตให้รับประทานจนอิ่มเนื่องจากเมื่อผู้ที่ประสบภาวะจำเป็นคับขันดังกล่าวรับประทานสิ่งฮะรอมจนสามารถประทังชีวิตได้แล้วก็ไม่ถือว่าเขาเป็นผู้ที่มีความจำเป็นคับขันอีกต่อไป (Ibn Abidin, 1979: 6/338; Al-Magdisiy, 1985:3/552)

5. งานเขียนส่วนใหญ่ของนักฟิกฮ์เกี่ยวกับลำดับการรับประทานอาหารฮะรอมในกรณีจำเป็นคับขัน มีการพิจารณาลำดับการรับประทานก่อนหลังระหว่างการรับประทานอาหารที่เป็นทรัพย์สินของผู้อื่นที่เจ้าของไม่มีความจำเป็นกับสัตว์ตายเอง โดยทัศนะที่มีน้ำหนักมากกว่าคือ ทัศนะที่เห็นว่าให้รับประทานอาหารที่เป็นทรัพย์สินของผู้อื่นที่เจ้าของไม่มีความจำเป็นกับสัตว์ที่ตายเอง (Al-Ansariy, 1885:1/573; Al-Maqdisiy, 1995:1/78)

6. เงื่อนไขการรับประทานสิ่งฮะรอมในภาวะจำเป็นคับขันสรุปได้ดังต่อไปนี้

ก. ความจำเป็นคับขันเกิดขึ้นจริง ณ ปัจจุบันแล้วมิใช่เป็นการคาดการณ์ว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต

ข. มีความจำเป็นคับขันที่จะต้องรับประทานสิ่งฮะรอมเพื่อประทังชีวิต หรือรักษาอวัยวะอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้

ค. มีความจำเป็นคับขันและเหตุผลที่บัพัญญัติศาสนาอิสลามอนุมัติให้รับประทานสิ่งฮะรอมได้

ง. ผู้มีความจำเป็นคับขันต้องรับประทานสิ่งฮะรอมจะต้องไม่เจตนาละเมิดสิ่งที่บัญญัติอิสลามห้ามละเมิดอย่างเด็ดขาด

จ. อนุญาตให้ผู้ที่มีความจำเป็นต้องรับประทานอาหารฮะรอมรับประทานตามความจำเป็นพอประทังชีวิตได้ตามทัศนะที่มีน้ำหนักมากกว่า

ฉ. ภาวะจำเป็นคับขันต้องรับประทานอาหารฮะรอมเกิดขึ้นตามวิถีมิใช่เกิดขึ้นเพราะเจตนาของผู้สร้างสถานการณ์ให้จำเป็นคับขันเพื่อจะรับประทานอาหารฮะรอม (Al-Turiyqi, 1992:29, 35, 41, 89)

7. ผู้วิจัยมีความเห็นว่าอนุญาตให้ผู้ที่ไม่อยู่ในภาวะจำเป็นคับขันโดยที่เขาเป็นผู้ละเมิดฝ่าฝืนบัพัญญัติรับประทานสิ่งฮะรอมเพื่อประทังชีวิตได้ และควรที่จะกลับเนื้อกลับตัวก่อนการรับประทานสิ่งฮะรอมในภาวะดังกล่าว (Al-Qurtubiy, 1997:2/226; Al-Tabariy, 1997:2/91)

8. เป็นที่อนุญาตให้ผู้ที่ไม่ประสบภาวะจำเป็นคับขันรับประทานสิ่งฮะรอมที่สามารถประทังชีวิตได้ทุกชนิด ยกเว้นเหล้าและเนื้อมนุษย์ซึ่งนักฟิกฮ์มีทัศนะที่แตกต่างกันออกเป็นสองทัศนะ เหล้าปราศจากพิษภัยที่ดื่มแล้วมีความเห็นว่าอนุญาตให้ดื่มเหล้าเพื่อกลืนอาหารหรือสิ่งติดคอที่เป็นอันตรายในภาวะจำเป็นคับขันได้ ส่วนการดื่มเหล้าเพื่อดับกระหายหิวโหยในภาวะจำเป็นคับขันที่ไม่มีสิ่งอื่นนอกจากเหล้า ทัศนะที่มีน้ำหนักมากกว่ามีความเห็นว่าเป็นที่อนุญาต เป็นการอนุমানเปรียบเทียบบัญญัติการดื่มเหล้าซึ่งเป็นสิ่งฮะรอมเดิมในภาวะจำเป็นคับขันกับบัญญัติการรับประทานสิ่งฮะรอมอื่นๆ ในภาวะจำเป็นคับขันซึ่งเป็นบัญญัติการอนุญาต

การรับประทานเนื้อมนุษย์มอะอูมที่ยังมีชีวิตอยู่เป็นสิ่งที่ต้องห้ามอย่างเด็ดขาด ส่วนการรับประทานเนื้อมนุษย์ที่ไม่มอะอูมขณะยังมีชีวิตอยู่ก็เป็นที่ต้องห้ามตามทัศนะที่มีน้ำหนักมากกว่า (Al-Kasaniy, 1982:5/11; Al-Ansariy, n.d:1/571)

9. ตามทัศนะของนักฟิกฮ์ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอนุญาตให้เก็บอาหารฮะรอมเป็นเสบียงเพื่อภาวะคับขันได้ (Al-Dardir, n.d.:1/233; Al-Nawawiy, n.d.:9/42)

10. การอนุญาตให้รับประทานสิ่งฮะรอมในภาวะจำเป็นคับขันได้ก็เพื่อเป็นการขจัดภัยพิบัติที่จะเกิดขึ้นต่อผู้ที่ประสบภาวะจำเป็นคับขันหรือผู้ที่ได้รับผลกระทบ การห้ามรับประทานสิ่งฮะรอมก่อนที่จะ

ประสพภาวะจำเป็นคับขันเป็นประโยชน์เพื่อรักษาอวัยวะ
รักษาชีวิตของผู้ที่รับประทานเองเป็นบุคคลแรก
เนื่องจากอาหารต้องห้ามโดยรวมเป็นพิษเป็นภัย (Al-
Turifiy, 1992:25)

อภิปรายผล

1. ภาวะจำเป็นคับขันในอิสลามภาษาอาหรับใช้
คำว่า “อฎฎอรูเราะฮ์” (الضرورة) หมายถึง สภาพความ
จำเป็นคับขันขั้นอุกฤษฏ์ที่หากไม่กระทำการต้องห้ามแล้ว
จะเกิดความเสียหายต่ออวัยวะหรือสุขภาพหรือถึงแก่ชีวิต
ได้

สำหรับนิยามความหมายของภาวะจำเป็นคับ
ขันของปราชญ์ฟิกฮ์สี่มัซฮับมีสำนวนของนิยาม
ความหมายที่ใกล้เคียงกันเช่นอัลญุรญานียะปราชญ์ฟิกฮ์
สังกัดมัซฮับฮนะฟียะ ให้ความหมายภาวะจำเป็นคับขัน
ว่า “การประสพภัยพิบัติที่ไม่สามารถจัดปัดเป่าได้” (Al-
Jurjaniy, 1998: 37) อัดดาร์ดีร์ปราชญ์ฟิกฮ์ สังกัดมัซ
ฮับมาลิกียะ ให้ความหมายภาวะจำเป็นคับขันว่า “สภาพ
การที่จะต้องรักษาชีวิตจากความตายหรือภัยพิบัติอัน
รุนแรง” (Al-Dardir, 1993: 2/183) อรรอฟียะปราชญ์
มัซฮับชาฟีอียะ ให้ความหมายว่า ภาวะจำเป็นคับขันว่า
“ภาวะการกลัวว่าจะเสียชีวิตหรือจะเกิดโรคร้ายแรงต่อ
ร่างกาย” (Al-Rafaiy, 1997:12/158) อิบน์มุฟลิฮ์
ปราชญ์ฟิกฮ์ สังกัดมัซฮับฮัมบะลียะ ให้ความหมายภาวะ
จำเป็นคับขันว่า “สภาพความกลัวว่าจะถึงแก่ชีวิตหรือจะ
เกิดการเจ็บป่วย การตกขบวนจากคณะจนถึงแก่ชีวิต”
(Ibn Muflih, 2000: 9/205) มัซฮับฮนะฟียะ มัซฮับมา
ลิกียะ และมัซฮับ ชาฟีอียะ มีความเห็นว่า การเกิดโรค
ร้ายต่อร่างกายเกิดพิษภัยรุนแรงหรือเกรงว่าจะถึงแก่ชีวิต
อย่างมั่นใจหรือค่อนข้างมั่นใจก็ถือว่าเป็นการประสพ
ภาวะคับขันแล้ว (Al-Jassas, 1995: 1/159; Al-
Dusugiy, 1994: 2/136; Al-Suyuti, 1959: 85) ส่วน
มัซฮับฮัมบะลียะ มีความเห็นว่า ภาวะจำเป็นคับขันที่
บัพัญญูติอนุญาตให้รับประทานสิ่งฮะรอมคือภาวะที่
กลัวว่าจะถึงแก่ชีวิตเท่านั้น (Al-Mardawiy, 1997:
10/319) เพียงกลัวว่า จะเกิดโรคร้าย พิษภัยร้ายแรง ยัง
ไม่ถึงเกณฑ์ภาวะจำเป็นคับขันตามทัศนะของมัซ
ฮับฮัมบะลียะ แต่จากการศึกษาตัวบทหลักฐานจากอัลกุ

รออันและหะดีษพบว่า เพียงความกลัวว่าจะเกิดโรคร้าย
ต่อร่างกาย เกิดพิษภัยร้ายแรง กลัวว่าจะถึงแก่ชีวิตอย่าง
ค่อนข้างมั่นใจ ก็ถือว่าเข้าข่ายภาวะจำเป็นคับขันที่
อนุญาตให้รับประทานอาหารฮะรอมได้ เนื่องจากตัว
บทอัลกุรออันและหะดีษที่เกี่ยวข้องกับการอนุญาตให้
รับประทานอาหารฮะรอมในภาวะจำเป็นคับขันมิได้สื่อ
ความว่าภาวะจำเป็นคับขันที่อนุญาตให้รับประทาน
อาหารฮะรอมได้ต้องเป็นภาวะที่กลัวว่าจะถึงแก่ชีวิตแต่
ประการใด

อัลฮะมะวียะซึ่งเป็นปราชญ์ฟิกฮ์สังกัดมัซฮับฮะ
นะฟียะ ให้ความหมายภาวะจำเป็นคับขันที่อนุญาตให้
รับประทานอาหารฮะรอมได้ว่า “การตกอยู่ในสภาพที่
หากไม่รับประทานสิ่งฮะรอมแล้วเกือบหรือจะเสียชีวิต”
(Al-Hamawiy, 1871:1/119) อัลสุยูฏียะปราชญ์ฟิกฮ์
สังกัดมัซฮับชาฟีอียะ ให้ความหมายภาวะจำเป็นคับขัน
ดังกล่าวว่า “การตกอยู่ในสภาพที่หากไม่รับประทานสิ่งฮะ
รอมแล้วเกือบหรือจะเสียชีวิต” (Al-Suyuti, 1959:85)
การที่ปราชญ์ให้นิยามภาวะจำเป็นคับขันว่าด้วยเรื่อง
อาหารเป็นการเฉพาะสื่อถึงความสำคัญของความจำเป็น
คับขันเกี่ยวกับอาหารและความครอบคลุมของบัพัญญูติ
อิสลามทุกบริบททุกสภาพการดำรงชีวิต

2. การใช้บัญญัติอิสลามว่าด้วยการรับประทาน
อาหารฮะรอมในภาวะจำเป็นคับขัน เมื่อมุสลิมตกอยู่ใน
ภาวะจำเป็นคับขันไม่มีอาหารฮะลาลรับประทานโดยมี
เฉพาะอาหารฮะรอมที่สามารถประทั่งชีวิตเขาได้ เขา
จำเป็นจะต้องรับประทานอาหารฮะรอมดังกล่าวหากละ
การรับประทานจนเสียหายต่อชีวิตเขามีความผิดฐานฆ่า
ตัวเอง หรือเขามีสิทธิเลือกที่จะรับประทานหรือไม่
รับประทานจนเขาเสียชีวิตก็ได้เพราะการอนุญาตให้
รับประทานอาหารฮะรอมในภาวะดังกล่าวเป็นเพียงการ
อนุญาตมิใช่เป็นสิ่งที่วาญิบ สาเหตุความเห็นต่างของ
ปราชญ์ฟิกฮ์เป็นผลจากความเห็นที่ต่างกันในการแปร
ญัตติการอนุญาตให้บริโภคสิ่งฮะรอมในภาวะจำเป็นคับ
ขันว่าการอนุญาตดังกล่าวเป็นเพียงการไม่ถือความเอาผิด
กับผู้ที่รับประทานสิ่งฮะรอมในภาวะดังกล่าวโดยที่
บัญญัติตัวบทของสิ่งนั้นยังคงฮะรอมอยู่การรับประทาน
สิ่งฮะรอมในภาวะดังกล่าวจึงเป็นเพียงการอนุญาตที่
สามารถเลือกปฏิบัติได้ หรือการอนุญาตดังกล่าวเป็นการ

ยกเลิกฮุกุมบัญญัติความเป็นฮะรอมของสิ่งนั้นแล้วมันก็กลายเป็นสิ่งฮะลาลเช่นอาหารทั่วไปซึ่งจำเป็นที่จะต้องรับประทานเพื่อประทังชีวิตในทุกๆสถานการณ์ ประมวลหลักฐานอัลกุรอานอายะฮ์ที่ 195 สุเราะฮ์ อัล-บะเกาะเราะฮ์ และอายะฮ์ที่ 29 สุเราะฮ์ อัน-นิซาอ์ ซึ่งอัลลอฮ์ ﷻ ห้ามการนำตนเองสู่ความพินาศสู่ความตาย การไม่รับประทานอาหารฮะรอมที่สามารถประทังชีวิตได้ในภาวะจำเป็นค้ำขันถือว่าเป็นการนำตัวเองสู่ความพินาศอย่างหนึ่งจึงอนุมานได้ว่าการอนุญาตให้รับประทานสิ่งฮะรอมเพื่อประทังชีวิตในภาวะจำเป็นค้ำขันเป็นสิ่งที่วาญิบที่ผู้ถูกบังคับโดยบทบัญญัติต้องปฏิบัติหากละการปฏิบัติถือว่ามีความผิดฐานฝ่าฝืนบทบัญญัติ จึงสังเคราะห์ได้ว่าการรับประทานสิ่งฮะรอมเพื่อประทังชีวิตในภาวะจำเป็นค้ำขันเป็น “อะซีมะฮ์” (العزيمة) ซึ่งหมายถึงสิ่งที่จำเป็นต้องถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด สอดคล้องกับความเห็นของปราชญ์อุศูลอัลฟิกฮ์ บางท่านที่มีความเห็นว่าบางครั้ง “อรรุคเศาะฮ์” (الرخصة) ข้อนอนปรน อาจเป็น “อะซีมะฮ์” สิ่งที่ต้องถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดได้อย่างกรณีการรับประทานอาหารต้องห้ามเพื่อประทังชีวิตในภาวะจำเป็นค้ำขัน (AL-Shangqitiy, 1960:1/100)

3. ตามนิยามและคำอธิบายลักษณะภาวะจำเป็นค้ำขันที่อนุญาตให้รับประทานสิ่งฮะรอมได้ผู้วิจัยมีข้อสังเกตดังนี้

หนึ่ง ลักษณะภาวะความกลัวว่าการละรับประทานอาหารฮะรอมแล้วจะถึงแก่ชีวิต มัซฮับทั้งสี่ถือว่าเป็นภาวะจำเป็นค้ำขันที่อนุญาตให้รับประทานอาหารฮะรอมได้

สอง การกลัวว่าจะเกิดภัยพิบัติรุนแรง เกิดโรคภัยร้ายแรงต่อร่างกายหรืออาจทำให้สูญเสียอวัยวะหนึ่งอวัยวะใดถือว่าเป็นภาวะจำเป็นค้ำขันที่อนุญาตให้รับประทานสิ่งฮะรอมได้ตามทัศนะของสามมัซฮับ ยกเว้นมัซฮับฮัมบะลีที่มีความเห็นว่า ภาวะจำเป็นค้ำขันที่อนุญาตให้รับประทานสิ่งฮะรอมได้คือ ภาวะความกลัวว่าจะถึงแก่ชีวิตเท่านั้นซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักฐานของบทบัญญัติ

สาม การถูกข่มขู่บังคับจากผู้มีอิทธิพลที่สามารถดำเนินการตามคำขู่ได้จริงให้รับประทานสิ่งฮะ

รอมถือว่าเป็นภาวะจำเป็นค้ำขันอย่างหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับตัวบท

สี่ การอนุญาตให้รับประทานสิ่งฮะรอมในภาวะจำเป็นค้ำขันมิได้มีเงื่อนไขว่าต้องรอให้ถึงเวลาตายหรือใกล้ตายแล้วจึงเป็นที่อนุญาตให้รับประทานสิ่งฮะรอมเพื่อประทังชีวิต เพราะการรับประทานในขณะนั้นไม่มีประโยชน์อันใดอีก

ห้า การอนุญาตให้รับประทานสิ่งฮะรอมในภาวะจำเป็นค้ำขันมิได้มีเงื่อนไขมีความมั่นใจว่าภัยพิบัติเกิดขึ้นจริงอย่างแน่นอน โดยทั้งสี่มัซฮับมีความเห็นว่าเป็นความค่อนข้างมั่นใจว่าจะเกิดสิ่งดังกล่าวจริงก็ถือว่าเข้าข่ายภาวะจำเป็นค้ำขันที่ได้รับการอนุโลม เนื่องจากมนุษย์ไม่สามารถหยั่งรู้เหตุการณ์อนาคตและความในใจของผู้อื่นได้อย่างแน่นอน

หก ความรู้เรื่องบทบัญญัติเป็นเงื่อนไขสำคัญในการบังคับใช้บทบัญญัติในภาวะจำเป็นค้ำขัน

4. การรับประทานสิ่งฮะรอมในภาวะจำเป็นค้ำขันเนื่องจากการละเมิด มีประเด็นความเห็นต่างที่เกี่ยวข้องดังนี้

หนึ่ง ลักษณะการวินิจฉัยยับยบทบัญญัติจากหลักฐาน ทั้งนี้ทั้งสองทัศนะต่างก็มีหลักฐานของบทบัญญัติเป็นที่อ้างอิง โดยทัศนะที่อนุญาตให้ผู้ละเมิดที่ประสบภาวะค้ำขันรับประทานสิ่งฮะรอมเพื่อประทังชีวิตได้อ้างอิงหลักฐานและวินิจฉัยตัวบทลักษณะความหมายตามลักษณะอักษรโดยตรงขณะที่ทัศนะที่ไม่อนุญาตกรณีดังกล่าวอ้างอิงหลักฐานและวินิจฉัยตัวบทลักษณะการตีความ

สอง สาเหตุการผ่อนปรนให้รับประทานสิ่งฮะรอมในภาวะจำเป็นค้ำขัน ทัศนะที่มีความเห็นว่าสาเหตุของการผ่อนปรนดังกล่าวคือ ความจำเป็นค้ำขัน ซึ่งผู้ที่เคารพภักดีและผู้ฝ่าฝืนบทบัญญัติมีสิทธิเท่าเทียมกันในการที่จะได้รับการผ่อนปรน トラバโตที่ประสบภาวะจำเป็นค้ำขัน ส่วนทัศนะที่มีความเห็นว่า สาเหตุของการผ่อนปรนคือ ภาวะจำเป็นค้ำขันโดยมีเงื่อนไขผูกพัน คือการเคารพเชื่อฟัง จึงไม่อนุญาตให้ผู้ละเมิดบทบัญญัติรับประทานสิ่งฮะรอมเพื่อประทังชีวิตถึงแม้ว่ากำลังประสบภาวะจำเป็นค้ำขัน ผู้มีสิทธิได้รับข้อผ่อนปรนตาม

ทัศนะนี้คือ ผู้ที่ประสบภาวะจำเป็นคับขัน โดยที่เขาเป็นผู้
เคารพภักดี เท่านั้น

สาม ทัศนะที่อนุญาตให้ผู้ละเมิดบทบัญญัติ
รับประทานสิ่งฮะรอมเพื่อประทังชีวิตในภาวะคับขันถือ
ว่า เจตนารมณ์ของการอนุโลมเพื่อประโยชน์ของผู้
บัญญัติอิสลามบังคับใช้ขณะที่ทัศนะที่ไม่อนุญาต ถือว่า
เจตนารมณ์ของการอนุโลมเพื่อประโยชน์ของบทบัญญัติ

สี่ ทัศนะทั้งสองมีความเห็นต่างกันในการ
อนุমানภาวะคับขันเนื่องจากการละเมิดกับภาวะคับขัน
ปกติ ทัศนะที่อนุญาตให้ผู้ประสบภาวะคับขันโดยที่เขา
ละเมิดรับประทานอาหารฮะรอมเพื่อประทังชีวิตอนุমান
ภาวะคับขันเนื่องจากการละเมิดกับภาวะคับขันปกติด้วย
สาเหตุเดียวกันคือความจำเป็นคับขันจึงอนุญาตให้ผู้
ละเมิดดังกล่าวรับประทานอาหารฮะรอมเพื่อประทังชีวิต
ได้เพราะองค์ประกอบการอนุমানทั้งสี่มีครบ ส่วนทัศนะ
ที่ไม่อนุญาตให้ผู้ละเมิดรับประทานสิ่งฮะรอมไม่ยอมรับ
การอนุমানดังกล่าวเนื่องจากผู้ถูกบทบัญญัติบังคับใช้มี
บริบทที่ต่างกัน

ห้า การตีความหมายคำรัสอัลลอฮ์ ﷻ
﴿...غَيْرَ باغٍ وَلَا عَادٍ﴾ “...โดยมิใช่ผู้แสวงหาและ
มิใช่เป็นผู้ละเมิด ขอบเขต...” ทัศนะที่อนุญาตให้ผู้ละเมิด
รับประทานสิ่งฮะรอมเพื่อประทังชีวิตในภาวะจำเป็นคับ
ขันให้ความหมายว่า มิใช่การสร้างสถานการณ์เพื่อมี
ความชอบธรรมในการกินเพื่อความเอร็ดอร่อยตาม
อารมณ์และมิใช่การกินจนกระทั่งอิ่มจึงมิได้มีข้อห้ามใด
สำหรับผู้ละเมิดที่ประสบภาวะจำเป็นคับขันซึ่งการ
อธิบายความหมายดังกล่าวเป็นทัศนะของ นัก
อธิบายอัลกุรอานส่วนใหญ่ ในขณะที่ทัศนะที่ห้ามมิให้ผู้
ละเมิดรับประทานอธิบายความหมายว่า มิใช่เป็นการ
สร้างสถานการณ์เพื่อมีความชอบธรรมในการ
รับประทานสิ่งฮะรอมและมิใช่การละเมิดทุกประการ
รวมทั้งการละเมิดในบริบทของอาหารจึงไม่อนุญาตให้ผู้
ที่ประสบภาวะจำเป็นคับขันโดยที่เขาเป็นผู้ละเมิด
รับประทานสิ่งฮะรอมเพื่อประทังชีวิตในสภาพดังกล่าว

5. สิ่งที่อนุญาตให้รับประทานในภาวะจำเป็น
คับขัน

อนุญาตให้ผู้ประสบภาวะจำเป็นคับขัน
รับประทานอาหารฮะรอมทุกชนิดที่สามารถประทังชีวิต

ยกเว้นเนื้อมนุษย์ มัชฮับมัลกียา ซาฟียะฮ์ ฮัมบะลียะฮ์ มี
ความเห็นที่ไม่อนุญาตให้ดื่มเหล้าเพื่อดับกระหายหิวโหย
ถึงแม้ว่ามีความจำเป็นคับขันเนื่องจากเหล้าไม่สามารถ
ดับกระหายได้ แต่ตามข้อเท็จจริงเหล้ามีส่วนประกอบ
หลายชนิด แอลกอฮอล์สารอื่นๆโดยมีน้ำเป็นส่วนผสม
หลักและมีปริมาณมากกว่าสารอื่นๆ จึงสามารถดับ
กระหายได้โดยประจักษ์พยานยืนยันได้ว่ามีคนจำนวน
หนึ่งดื่มเหล้าแทนน้ำเป็นเวลานานโดยไม่ดื่มเครื่องดื่ม
สาเหตุความเห็นต่างของข้อตัดสินบทบัญญัตินี้เป็นผล
จากการรับรู้ลักษณะคุณสมบัติของเหล้าที่ต่างกัน
ประสบการณ์ การรับรู้จึงมีอิทธิพล ต่อการให้ข้อตัดสิน
บทบัญญัติที่ไม่มีหลักฐานโดยตรงแจ่มแจ้ง ส่วนการห้ามมิ
ให้รับประทานเนื้อมนุษย์ไม่ว่าเป็นหรือตายเนื่องจาก
บัญญัติอิสลามไม่อนุญาตให้ทำลายมนุษย์เพื่อรักษาชีวิต
ตนเองและภัยพิบัติจะไม่ถูกขัดด้วยภัยพิบัติเท่าเทียม
หรือรุนแรงกว่า

อัลลอฮ์ ﷻ ทรงยกเกียรติและศักดิ์ศรีของ
ความเป็นมนุษย์ให้มีฐานันดรอันสูงส่งยิ่ง พระองค์ไม่
อนุญาตให้ลบหลู่เกียรติภูมิของมนุษย์และไม่อนุญาตให้
ทำลาย เช่นฆ่า ยกเว้น กรณี ที่บทบัญญัติอิสลาม
กำหนด อัลลอฮ์ ﷻ กล่าวเกี่ยวกับเกียรติภูมิของมนุษย์
ไว้ว่า

﴿وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبُرِّ
وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِّنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَىٰ كَثِيرٍ مِّمَّنْ
خَلَقْنَا تَفْضِيلًا﴾ (الإسراء: 70)

ความว่า “ และโดยแน่นอน เราได้ให้เกียรติแก่
ลูกหลานของอาดัม และเราได้บรรพทุกพวกเขาทั้งทางบก
และทางทะเล และได้ให้ปัจจัยยังชีพที่ดีทั้งหลายแก่พวก
เขา และเราได้ให้พวกเขาดีเด่นอย่างมีเกียรติเหนือกว่าผู้
ที่เราได้ให้บังเกิดมาเป็นส่วนใหญ่ ” (อัล-อิสรออ, 17: 70)
พระองค์ทรงห้ามการฆ่าผู้อื่นโดยธรรมไว้ว่า

﴿وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ ۚ وَمَنْ
قُتِلَ مَظْلُومًا فَقَدْ جَعَلْنَا لَوْلِيهِ سُلْطَانًا فَلَا يُسْرِفُ فِي الْقَتْلِ
إِنَّهُ كَانَ مَنصُورًا﴾ (الإسراء: 33)

ความว่า “และพวกเจ้าอย่าฆ่าชีวิตที่อัลลอฮ์ทรงห้ามไว้ เว้นแต่ด้วยความเที่ยงธรรม และผู้ใดถูกฆ่าอย่างอยุติธรรม ดังนั้น เราได้ให้อำนาจแก่ผู้ปกครองของเขา ฉะนั้น อย่าได้ล่วงเกินขอบเขตในเรื่องการฆ่า แท้จริงเขา (ผู้ถูกอธรรม) จะได้รับความช่วยเหลือ” (อัล-อิสรออ, 17:33)

หะดีษบันทึกโดยอัลบุคอรีย และมุสลิมท่านเราะสูล ﷺ กล่าวว่า

((...)) فَإِنْ دَمَاءُكُمْ وَأَمْوَالُكُمْ وَأَعْرَاضُكُمْ حَرَامٌ عَلَيْكُمْ...))

ความว่า “...แท้จริงชีวิต ทรัพย์สิน และเกียรติของพวกท่านเป็นสิ่งต้องห้ามการละเมิด...” (บันทึกโดยอัลบุคอรีย, หะดีษเลขที่: 1739; และมุสลิม, หะดีษเลขที่: 4384)

ข้อเสนอแนะ

1.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

จากการศึกษาพบว่าเกือบทุกประเด็นปัญหาว่าด้วยการรับประทานอาหารฮะรออมในภาวะจำเป็นคับขันมีความเห็นต่างกันของปราชญ์ฟิกฮ์ แนวปฏิบัติตามวิธีวิทยาทางกฎหมายอิสลาม คือการอิงหลักฐานของบทบัญญัติและยอมรับฟังความเห็นต่างโดยไม่ทำให้ความแตกต่างเป็นชนวนไปสู่ความขัดแย้ง

1.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

เนื่องจากวิจัยที่แล้วเสร็จเป็นการศึกษาบทบัญญัติอิสลามว่าด้วยการรับประทานอาหารฮะรออมในภาวะจำเป็นคับขันในขณะที่ยารักษาโรคเป็นปัจจัยการดำรงชีวิตที่สำคัญยิ่งในปัจจุบันจึงเห็นควรให้มีโครงการวิจัยต่อเนื่องว่าด้วยเรื่องยารักษาโรคในบทบัญญัติอิสลามอีกต่อไป

บรรณานุกรม

- Al-'Ansariy, zakariya Bin Muhammad. (1885). *Fath Al-Wahab Bisharminhaj Al-'Tullab*. (فتح الوهاب بشرح منهاج الطلاب) Beirut Lebanon :Dar Al-Katub Al-'Ailmiyah.
- Al-Dardir, Ahmad Bin Muhammad.(n.d). *Al-Shar Al-Saghir* (الشرح الصغير). Beirut Lebanon : Dar Al-'Maarifah.
- Al-Dusuqiy,shamsuddinArafah. (1994). *Hashiyah Al-Dusuqiy* (حاشية الدسوقي). Beirut Lebanon: Dar Al-'Fikr.
- Al-'Hamawiy, Ahmad Bin Muhamman. (1871). *Hashiyah Al-'Hamawiy* (حاشية الحموي). Istanbul Turkey : Al-'Matbaah Al-'Aamirah.
- Al-'Jassas, Ahmad Bin Ali. (1995). *Akam Al-'Quran* (أحكام القرآن). Beirut Lebanon. Dar Al-'Kutub Al-'Ailmiyah.
- Al-'Jurjaniy, Ali Bin Muhammad. (1998). *Taarifat* (التعريفات). Beirut Lebanon: Dar Al-Kitab Al-'Arabi.
- Al-'Kasaniy,Abubakr Bin Suaud. (1997). *Badaaih Al-Sanaaih fi Tartib Al-Sharaaih* (بدائع الصنائع في ترتيب الشرائع). Beirut Lebanon:DarAihya Al-Turath Al-'Arabi.
- Al-'Maqdisiy, Abdullah Bin Muhammad. (1995). *Al-'Mughniy* (المغني). Cairo Egypt:Hijlittibaaah.
- Al-'Mardawiy, Ali Bin sulaiman. (1997). *Al-'Ainsaffimaarifah Al-Rajih min Al-'KhilafAlaMadhhab Al-'Imam Ahmad Bin Hanbal* (الإنباف في معرفة الراجح من الخلاف على مذهب الإمام أحمد بن حنبل). Beirut Lebanon: Dar Al-Kutub Al-'Ailmiyah.

- Al-'Nawawiy, yahya Bin sharaf.(n.d). *Al-'Majmua* (المجموع). Beirut Lebanon: Dar Ihya Al-turathh Al-'Arabiy.
- Al-' Pairuz, Abadiy Muhammad Bin Yaaqub. (1987). *Al-'Qamus Al-'Muhit* (القاموس المحيط). Beirut Lebanon : Muaassasah Al-Risalah.
- AL-'Qurtubiy, Muhammad Bin Ahmad. (1997). *Al-'Jamia Li Ahkam Al-'Quran* (الجامع لأحكام القرآن). Beirut Lebanon: Dar AL-'Kutub Al-'Ailmiyah.
- Al-Rafiqiy, Abdulkarim Bin Muhammad. (1997). *Al-Aziz Shar Al-'Wajis* (العزیز شرح الوجيز). Beirut Lebanon : Darul-'kutub Al-'Ailmiyah.
- Al-Shangqithiy, Muhammad Al-'Amin Bin Muhammad Al-'Mukhtar. (1960). *Adwaa Al-'Bayan fi Ai da Al-'Quran* (أضواء البيان). Egypt : Matbaah Al-'Madiniy.
- Al-Sharbiniy, Muhammad Bin Al-Khatib. (1997). *Mawahib Al-'Jalil Min Adillah Khalil* (مواهب الجليل من أدلة خليل). Doha Qatar: Idarah Ihya Al-Turath Al-'Islamiy.
- Al-Suyutiy, Jalaluddin Abdurrahman. (1959). *Al-'Ashbah Wannazaair fi Qawaaid Furu'a Al-Shafaiyah* (الأشباه والنظائر في قواعد فروع الشافعية). Egypt: Matbaah Mustafa Al-'Halabiy Waaawladih.
- Al-Tabariy, Muhammad Bin Jarir. (1997). *Jamia AL-'Bayan fi Tahwil Al-Quran* (جامع البيان). Beirut Lebanon: Darul-'Kutub Al-'Ailmiyah.
- Al-Turifiy, Abdullah Bin Muhammad. (1992). *Al-'Ittirar Ila Al-'Ataimah Wal Al-'Adwiyah Al-Muharramah* (الاضطرار إلى الأطعمة والأدوية المحرمة). Riyadh Saudi Arabia: Maktabah Al-Maarif.
- Ibn Abidin, Muhammad Amin Bin Umar. (1998). *Rad Al-Muhtar Ala Al-Dur Al-Mukhtar* (رد المختار على الدر المختار). Beirut Lebanon: Dar Ihya al-Turath Al-Arabiy.
- Ibn Manzur, Muhammad Bin Mukarram. (1997). *Lisan Al-Arab* (لسان العرب). Beirut Lebanon: Dar Ihya Alturath Al-Islamiy.
- Ibn Muflih, Ibrahim Bin Muhammad. (2000). *Al-'Mubdia fi shar Al-'Maqnia* (المبدع في شرح المقنع). Beirut Lebanon: Al-'Maktab Al-'Islamiy.
- Malik Bin Anas, (1990). *Al-Muwattaa* (الموطأ). Beirut Lebanon: Dar Ihya al-Turath Al-Arabiy.
- Muslim Bin Al-'Hajjaj, (1994). *Sahih Muslim* (صحيح مسلم). Beirut Lebanon: Dar AL-'Maarifah.